

Klassieke Olympiaden 2024-2025

Pensum Grieks

Ronde 2

Inleiding

De roman *Callirhoe* staat op naam van Chariton. Het is niet zeker wanneer Chariton leefde, maar vrij algemeen wordt aangenomen dat dit waarschijnlijk in de eerste eeuw van onze jaartelling was. *Callirhoe* is daarmee de oudste van de vijf Griekse romans die compleet bewaard zijn gebleven. Het hoofdthema van deze vijf romans is de liefde tussen een jongen en een meisje, die elkaar uiteindelijk krijgen nadat ze allerlei problemen en bedreigingen hebben moeten doorstaan.

De plot van de roman *Callirhoe* is behoorlijk gecompliceerd. Om de deelnemers aan de Klassieke Olympiaden in de gelegenheid te stellen zich een beeld te vormen van de hele roman volgt hier een samenvatting tot aan de passage die in de tweede ronde van de Klassieke Olympiaden wordt bestudeerd. De samenvatting van de rest van de roman volgt na de Griekse tekst van het pensum. De passages die voor de tweede en derde ronde van de Klassieke Olympiaden gelezen worden zijn vet gemarkeerd.

Samenvatting

Chaereas en Callirhoe, een beeldschone jongen en een beeldschoon meisje, wonen ca. 400 v.Chr. in Syracuse. Callirhoe is de dochter van admiraal Hermocrates, de belangrijkste man van Syracuse, die de Atheense vloot in 413 v.Chr. verslagen heeft. Ondanks ruzie van hun vaders mogen ze met elkaar trouwen. Jaloerse rivalen van Chaereas wekken bij hem de indruk dat Callirhoe hem ontrouw is en in woede geeft hij haar zo'n harde trap dat ze dood neervalt. Ze wordt met pracht en praal begraven. Chaereas is wanhopig en wil zelfmoord plegen maar wordt daarvan weerhouden.

Zeerovers, onder leiding van Theron, openen het graf om de grafgeschenken te stelen en ontdekken dat Callirhoe nog leeft; ze was slechts in schijn dood. Ze nemen haar mee op hun schip en varen naar Ionië, een streek aan de westkust van het tegenwoordige Turkije. Dit gebied werd toen overheerst door de Perzen.

In Milete verkopen ze haar aan Leonas, dienaar van Dionysius, de aanzienlijkste man van Ionië, die weduwnaar is.

Door Dionysius daartoe aangespoord vertelt ze alles wat er gebeurd is, en daarbij maakt ze haar hoge afkomst duidelijk. Dionysius probeert tevergeefs de liefde van Callirhoe te winnen maar Callirhoe wil Chaereas niet ontrouw zijn en wil een einde aan haar leven maken. Ze ontdekt echter dat ze in de huwelijksnacht met Chaereas zwanger is geraakt en deze wetenschap weerhoudt haar ervan zichzelf en daarmee haar ongeborn kind te doden. In overleg met Dionysius' dienaar Plangon, met wie Callirhoe het goed kan vinden, stemt ze toe in een huwelijk met Dionysius. Omdat ze nog maar net zwanger is, zal het kindje als zevendemaans kind kunnen doorgaan voor het kind van Dionysius.

Het schip met de zeerovers is door een storm teruggeslagen naar Sicilië en alle opvarenden, met uitzondering van hun aanvoerder Theron, komen van dorst om. Theron wordt door Syracusaanse zeelui naar Syracuse gebracht en verzint een uitvlucht als verklaring voor het feit dat hij alle grafgeschenken van Callirhoe aan boord heeft. Onder foltering bekent hij de ware gang van zaken; hij wordt bij Callirhoe's graf gekruisigd.

Chaereas gaat er met een aantal medestanders op uit om Callirhoe in Ionië te zoeken. Wanneer ze voor de kust van Milete liggen, zorgt Leonas ervoor dat het schip in brand wordt gestoken. De meeste opvarenden komen om, maar Chaereas en zijn boezemvriend Polycharmus overleven de ramp en worden als slaven verkocht aan Mithridates, de satraap van Carië. Bij een bezoek aan Dionysius had Mithridates Callirhoe gezien, en net als iedereen was hij diep onder de indruk geraakt van haar schoonheid.

Slaven van Mithridates komen in opstand en doden een bewaker. Ze worden echter gevangen en Mithridates beveelt de executie van alle slaven, ook van Chaereas en Polycharmus, die niet aan de opstand hadden deelgenomen. Wanneer ze hun kruisen naar de executieplaats dragen, roept Polycharmus uit dat Callirhoe de oorzaak van hun dood is. Als Mithridates dit hoort, vraagt hij wat dat te betekenen heeft, en hij hoort het hele verhaal. Net op het moment dat Chaereas gekruisigd zal gaan worden, krijgt de beul de opdracht hem en Polycharmus te sparen.

Mithridates is bereid Chaereas te helpen. Chaereas schrijft een brief aan Callirhoe, die door Hyginus, een dienaar van Mithridates, aan Callirhoe overhandigd moet worden. Als dekmantel geeft hij Hyginus kostbare geschenken mee, bestemd voor Dionysius. Onderweg maken Hyginus' slaven er met de schatten die ze meedragen in Priene een dolle boel van, wat de argwaan van de burgers wekt. De politie doet huiszoeking, en de slaven biechten op dat ze misbruik hebben gemaakt van de voor Dionysius bestemde schatten van Mithridates. De commandant van Priene stuurt de

slaven met de schatten en de brieven naar Dionysius. Die krijgt ook de door Chaereas aan Callirhoe verzonden brief onder ogen. Hij is er rotsvast van overtuigd dat Chaereas dood is, en hij beschouwt de brief als een truc van Mithridates om Callirhoe te verleiden. Dionysius roept de hulp in van Pharnakes, de satraap van Lydië en Ionië. Deze schrijft een brief aan de Perzische koning, Artaxerxes, waarin hij betoogt dat Mithridates probeert de wettige vrouw van Dionysius te verleiden. Hierop worden Dionysius en Mithridates door de koning naar het hof in Babylon ontboden. Dionysius krijgt opdracht Callirhoe mee te nemen. Mithridates neemt Chaereas en Polycharmus mee in zijn gevolg, maar hij vertelt aan niemand wie zij in werkelijkheid zijn.

Overal waar ze komen maakt Callirhoe op iedereen een verpletterende indruk met haar bovenaardse schoonheid. Bij aankomst in Babylon raken ook alle Perzische mannen en vrouwen van hun stuk als ze Callirhoe zien, de koning zelf inclusief. In de rechtszaal spreekt Dionysius zijn beschuldiging uit aan het adres van Mithridates. Deze pareert de beschuldiging door Chaereas ten tonele te voeren. Zodra Callirhoe hem ziet, roept ze zijn naam, maar Dionysius verhindert dat ze elkaar in de armen kunnen vallen. **(De hier beschreven rechtszaak wordt in het Grieks bestudeerd voor de tweede ronde van de Klassieke Olympiaden.)**

Het taaleigen van Chariton

Chariton bedient zich in zijn roman Callirhoe van een mix van Attisch Grieks, zoals we dat kennen uit het werk van Plato, Xenophon, Demosthenes en vele andere proza-auteurs uit de vierde eeuw v. Chr., en het Koinè Grieks, d.w.z. het Grieks dat gesproken en geschreven werd in de postklassieke tijd (na de dood van Alexander de Grote in 323 v. Chr.). Kenmerkend voor het Koinè is dat er veel invloeden uit het Ionische dialect in voorkomen; zo vinden we doorgaans de Ionische vormen γινώσκω en γίνομαι waar het Attisch γινώσκω en γίγνομαι heeft. Daarnaast zijn er morfologische veranderingen, zoals συνήδην voor συνήδη (ind. plusq. perf. 1 ev. act. van σύνοιδα; regel 57). Ook in de syntaxis zijn er verschillen aan te wijzen. Zo wordt het partikel ἄν soms weggelaten waar het in het Attisch verplicht is (zie bijvoorbeeld regel 48), vinden we ἵνα waar het Attisch ὥστε gebruikt (regel 55), en komen we de conjunctivus met ἄν tegen waar het Attisch de optativus potentialis gebruikt (regel 97). Deze en dergelijke afwijkingen worden in de aantekeningen vermeld; verder levert het Grieks van Chariton geen speciale moeilijkheden op voor leerlingen die uit een van de gangbare leergangen Grieks hebben geleerd.

Tekst

- 1 Ἦρξατο δὲ Διονύσιος τῶν λόγων οὕτως· “Χάριν ἔχω σοι τῆς τιμῆς, βασιλεῦ, ἣν ἐτίμησας κάμει καὶ σωφροσύνην καὶ τοὺς πάντων γάμους· οὐ γὰρ περιεΐδες ἄνδρα ιδιώτην ἐπιβουλευθέντα ὑπὸ ἡγεμόνος, ἀλλὰ ἐκάλεσας, ἵνα ἐπ’ ἐμοῦ μὲν ἐκδικήσης τὴν ἀσελγείαν καὶ ὕβριν, ἐπὶ τῶν
- 5 ἄλλων δὲ κωλύσης. Μείζονος δὲ τιμωρίας ἄξιον τὸ ἔργον γέγονε καὶ διὰ τὸν ποιήσαντα. Μιθριδάτης γάρ, οὐκ ἐχθρὸς ὢν ἀλλὰ ξένος ἐμὸς καὶ φίλος, ἐπεβούλευσέ μοι, καὶ οὐκ εἰς ἄλλο τι τῶν κτημάτων, ἀλλὰ εἰς τὸ τιμιώτερον ἐμοὶ σώματός τε καὶ ψυχῆς, τὴν γυναῖκα· ὃν ἐχρῆν, εἰ καὶ τις ἄλλος ἐπλημμέλησεν εἰς ἡμᾶς, αὐτὸν βοηθεῖν, εἰ καὶ μὴ δι’ ἐμὲ τὸν
- 10 φίλον, ἀλλὰ διὰ σὲ τὸν βασιλέα. σὺ γὰρ ἐνεχείρισας αὐτῷ τὴν μεγίστην ἀρχὴν, ἧς ἀνάξιος φανεῖς κατήσχυνε, μᾶλλον δὲ προέδωκε, τὸν πιστεύσαντα τὴν ἀρχὴν. Τὰς μὲν οὖν δεήσεις τὰς Μιθριδάτου καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὴν παρασκευὴν, ὅση χρῆται πρὸς τὸν ἀγῶνα, ὅτι οὐκ ἐξ ἴσου καθεστήκαμεν, οὐδὲ αὐτὸς ἀγνοῶ· θαρρῶ δέ, βασιλεῦ, τῇ σῇ
- 15 δικαιοσύνῃ καὶ τοῖς γάμοις καὶ τοῖς νόμοις, οὓς ὁμοίως σὺ πᾶσι τηρεῖς. Εἰ γὰρ μέλλεις αὐτὸν ἀφιέναι, πολὺ βέλτιον ἦν μὴδὲ καλέσαι· τότε μὲν γὰρ ἐφοβοῦντο πάντες, ὡς κολασθησομένης τῆς ἀσελγείας, ἐὰν εἰς κρίσιν εἰσέλθῃ· καταφρονήσουσι δὲ λοιπόν, ἐὰν κριθῆις παρὰ σοὶ μὴ κολασθῆ.
- Ὁ δὲ ἐμὸς λόγος σαφὴς ἐστὶ καὶ σύντομος. Ἄνῆρ εἰμι Καλλιρόης
- 20 ταύτης, ἥδη δὲ ἐξ αὐτῆς καὶ πατῆρ, γήμας οὐ παρθένον, ἀλλὰ ἀνδρὸς πρότερου γενομένην, Χαιρέου τοῦνομα, πάλαι τεθνεῶτος, οὗ καὶ τάφος

ἐστὶ παρ' ἡμῖν. Μιθριδάτης οὖν ἐν Μιλήτῳ γενόμενος καὶ θεασάμενός
μου τὴν γυναῖκα διὰ τὸ τῆς ξενίας δίκαιον, τὰ μετὰ ταῦτα οὐκ ἔπραξεν
οὔτε ὡς φίλος οὔτε ὡς ἀνὴρ σώφρων καὶ κόσμιος, ὁποίους σὺ εἶναι
25 βούλει τοὺς τὰς σὰς πόλεις ἐγκεχειρισμένους, ἀλλ' ἀσελγῆς ὥφθη καὶ
τυραννικός. Ἐπιστάμενος δὲ τὴν σωφροσύνην καὶ φιλανδρίαν τῆς
γυναικὸς λόγοις μὲν ἢ χρήμασι πείσαι αὐτὴν ἀδύνατον ἔδοξε, τέχνην δὲ
ἐξεῦρεν ἐπιβουλῆς, ὡς ὤετο, πιθανωτάτην· τὸν γὰρ πρότερον αὐτῆς
ἄνδρα Χαιρέαν ὑπεκρίνατο ζῆν καὶ πλάσας ἐπιστολάς ἐπὶ τῷ ὀνόματι τῷ
30 ἐκείνου πρὸς Καλλιρόην ἔπεμψε διὰ δούλων. Ἡ δὲ σὴ Τύχη, βασιλεῦ,
ἄξιον ὄντα κατέστησε· καὶ (ἢ) πρόνοια τῶν ἄλλων θεῶν φανεράς
ἐποίησε τὰς ἐπιστολάς· τοὺς γὰρ δούλους μετὰ τῶν ἐπιστολῶν ἔπεμψε
πρὸς ἐμὲ Βίας ὁ στρατηγὸς Πριηνέων, ἐγὼ δὲ φωράσας ἐμήνυσα τῷ
σατράπῃ Λυδίας καὶ Ἰωνίας Φαρνάκῃ, ἐκεῖνος δὲ σοί.

35 Τὸ μὲν διήγημα εἶρηκα τοῦ πράγματος, περὶ οὗ δικάζεις· αἱ δὲ
ἀποδείξεις ἄφυκτοι· δεῖ γὰρ δυοῖν θάτερον, ἢ Χαιρέαν ζῆν, ἢ Μιθριδάτην
ἠλέγχθαι μοιχόν. Καὶ γὰρ οὐδὲ τοῦτο δύναται λέγειν, ὅτι τεθνηκέναι
Χαιρέαν ἠγνόει· τούτου γὰρ ἐν Μιλήτῳ παρόντος ἐχώσαμεν ἐκείνῳ τὸν
τάφον, καὶ συνεπένθησεν ἡμῖν. Ἄλλ' ὅταν μοιχεῦσαι θέλῃ Μιθριδάτης,
40 ἀνίστησι τοὺς νεκρούς. Παύομαι τὴν ἐπιστολὴν ἀναγνούς, ἦν οὗτος διὰ
τῶν ἰδίων δούλων ἔπεμψεν εἰς Μίλητον ἐκ Καρίας. Λέγε λαβόν·
'Χαιρέας ζῶ.' τοῦτον ἀποδειξάτω Μιθριδάτης καὶ ἀφείσθω. Λόγισαι δέ,
βασιλεῦ, πῶς ἀναίσχυντός ἐστι μοιχός, ὅπου καὶ νεκροῦ καταψεύδεται.”

Ταῦτα εἰπὼν ὁ Διονύσιος παρώξυνε τοὺς ἀκούοντας καὶ εὐθὺς εἶχε
45 τὴν ψῆφον. Θυμωθεὶς δὲ ὁ βασιλεὺς εἰς Μιθριδάτην πικρὸν καὶ
σκυθρωπὸν ἀπέβλεψε.

Μηδὲν οὖν καταπλαγεὶς ἐκεῖνος “Δέομαί σου” φησί, “βασιλεῦ,
(δίκαιος γὰρ εἶ καὶ φιλόανθρωπος) μὴ καταγνῶς μου, πρὶν ἀκούσης τῶν
λόγων ἐκατέρωθεν, μηδὲ ἄνθρωπος Ἕλληνας πανούργως συνθεὶς κατ’
50 ἐμοῦ ψευδεῖς διαβολάς, πιθανώτερος γένηται παρὰ σοὶ τῆς ἀληθείας.
Συνίημι δὲ ὅτι βαρεῖ με πρὸς ὑποψίαν τὸ κάλλος τῆς γυναικός· οὐδενὶ
γὰρ ἄπιστον φαίνεται θελήσαι τινα Καλλιρόην διαφθεῖραι. Ἐγὼ δὲ καὶ
τὸν ἄλλον βίον ἔζησα σωφρόνως καὶ πρώτην ταύτην ἔσχηκα διαβολήν· εἰ
δέ γε καὶ ἀκόλαστος καὶ ἀσελγὴς ἐτύγγανον, ἐποίησεν ἄν με βελτίω τὸ
55 παρὰ σοῦ τοσαύτας πόλεις πεπιστεῦσθαι. Τίς οὕτως ἐστὶν ἀνόητος, ἵνα
ἔληται τὰ τηλικαῦτα ἀγαθὰ μιᾶς ἡδονῆς ἕνεκεν ἀπολέσαι καὶ ταύτης
αἰσχρᾶς; Εἰ δὲ ἄρα τι καὶ συνήδειν ἐμαυτῷ πονηρόν, ἐδυνάμην καὶ
παραγράψασθαι τὴν δίκην· Διονύσιος γὰρ οὐχ ὑπὲρ γυναικὸς ἐγκαλεῖ
κατὰ νόμους αὐτῷ γαμηθείσης, ἀλλὰ πωλουμένην ἠγόρασεν αὐτήν· ὁ δὲ
60 τῆς μοιχείας νόμος οὐκ ἔστιν ἐπὶ δούλων. Ἀναγνώτω σοὶ πρῶτον τὸ
γραμμάτιον τῆς ἀπελευθερώσεως, εἶτα τότε γάμον εἰπάτω. Γυναῖκα
τολμᾶς ὀνομάζειν, ἣν ἀπέδοτό σοι ταλάντου Θήρων ὁ ληστής, κάκεῖνος
ἀρπάσας ἐκ τάφου; Ἄλλὰ” φησὶν “ἐλευθέραν οὔσαν ἐπριάμην.” Οὐκοῦν
ἀνδραποδιστὴς εἶ σὺ καὶ οὐκ ἀνὴρ. Πλὴν ὡς ἀνδρὶ νῦν ἀπολογήσομαι.
65 Γάμον νόμιζε τὴν πρᾶσιν καὶ προῖκα τὴν τιμὴν· Μιλησία σήμερον ἢ

Συρακοσία δοξάτω. Μάθε, δέσποτα, ὅτι οὔτε Διονύσιον ὡς ἄνδρα οὔτε ὡς κύριον ἠδίκηκα. Πρῶτον μὲν γὰρ οὐ γενομένην, ἀλλ' ὡς μέλλουσαν μοιχείαν ἐγκαλεῖ, καὶ πρᾶξιν οὐκ ἔχων εἰπεῖν ἀναγινώσκει γραμμάτια κενά. Τὰς δὲ τιμωρίας οἱ νόμοι τῶν ἔργων λαμβάνουσι. Προφέρεις

70 ἐπιστολήν. Ἐδυνάμην εἰπεῖν ‘οὐ γέγραφα· χεῖρα ἐμήν οὐκ ἔχεις· Καλλιρόην Χαιρέας ζητεῖ· κρῖνε τοίνυν μοιχείας ἐκεῖνον.’ ‘Ναὶ’ φησὶν. ‘Ἀλλὰ Χαιρέας μὲν τέθνηκε, σὺ δὲ ὀνόματι τοῦ νεκροῦ τὴν γυναῖκά μου διέφθειας.’ Προκαλῆ με, Διονύσιε, πρόκλησιν οὐδαμῶς (σοι) συμφέρουσαν. Μαρτύρομαι· φίλος εἰμί σου καὶ ξένος. Ἀπόστηθι τῆς

75 κατηγορίας· συμφέρει σοι. Βασιλέως δεήθητι παραπέμψαι τὴν δίκην. Παλινοδίαν εἶπε ‘Μιθριδάτης οὐδὲν ἀδικεῖ· μάτην ἐμεμψάμην αὐτόν.’ Ἄν δὲ ἐπιμείνης, μετανοήσεις· κατὰ σαυτοῦ τὴν ψῆφον οἴσεις. Προλέγω σοι, Καλλιρόην ἀπολέσεις. Οὐκ ἐμὲ βασιλεὺς ἀλλὰ σὲ μοιχὸν εὐρήσει.”

Ταῦτα εἰπὼν ἐσίγησεν· ἅπαντες δὲ εἰς Διονύσιον ἀπέβλεψαν

80 θέλοντες μαθεῖν, αἰρέσεως αὐτῷ προτεθείσης, πότερον ἀφίσταται τῆς κατηγορίας ἢ βεβαίως ἐμμένει. Τὸ γὰρ αἰνιττόμενον ὑπὸ Μιθριδάτου τί ποτε ἦν αὐτοὶ μὲν οὐ συνίεσαν, Διονύσιον δὲ ὑπελάμβανον εἰδέναί. Κἀκεῖνος δὲ ἠγνόει, μηδέποτε ἂν ἐλπίσας ὅτι Χαιρέας ζῆ. Ἔλεγεν οὖν· “Εἶπε” φησὶν “ὅ τι ποτὲ καὶ θέλεις· οὐδὲ γὰρ ἐξαπατήσεις με σοφίσμασι

85 καὶ ἀξιοπίστοις ἀπειλαῖς, οὐδ’ εὐρεθήσεταιί ποτε Διονύσιος συκοφαντῶν.”

Ἐνθεν ἔλὼν ὁ Μιθριδάτης φωνὴν ἐπῆρε καὶ ὥσπερ ἐπιθειάσας “Θεοὶ” φησὶ “βασιλῆιοι ἐπουράνιοί τε καὶ ὑποχθόνιοι, βοηθήσατε ἀνδρὶ

ἀγαθῶ, πολλάκις ὑμῖν εὐξαμένῳ δικαίως καὶ θύσαντι μεγαλοπρεπῶς·
ἀπόδοτέ μοι τὴν ἀμοιβὴν τῆς εὐσεβείας συκοφαντουμένῳ· χρήσατέ μοι
90 κὰν εἰς τὴν δίκην Χαιρέαν. Φάνηθι, δαῖμον ἀγαθέ· καλεῖ σε ἡ σὴ
Καλλιρόη· μεταξὺ δὲ ἀμφοτέρων, ἐμοῦ τε καὶ Διονυσίου, στὰς εἶπε
βασιλεῖ τίς ἐστὶν ἐξ ἡμῶν μοιχός.”

Ἔτι δὲ λέγοντος (οὕτω γὰρ ἦν διατεταγμένον) προῆλθε Χαιρέας
αὐτός. Ἴδουσα δὲ ἡ Καλλιρόη ἀνέκραγε “Χαιρέα, ζῆς;” καὶ ὄρμησεν
95 αὐτῷ προσδραμεῖν· κατέσχε δὲ Διονύσιος καὶ μέσος γενόμενος οὐκ
εἶασεν ἀλλήλοις περιπλακῆναι. Τίς ἂν φράση κατ’ ἀξίαν ἐκεῖνο τὸ σχῆμα
τοῦ δικαστηρίου; Ποῖος ποιητῆς ἐπὶ σκηνῆς παράδοξον μῦθον οὕτως
εἰσήγαγεν; Ἔδοξας ἂν ἐν θεάτρῳ παρεῖναι μυρίων παθῶν πλήρει· πάντα
ἦν ὁμοῦ, δάκρυα, χαρά, θάμβος, ἔλεος, ἀπιστία, εὐχαί. Χαιρέαν
100 ἐμακάριζον, Μιθριδάτη συνέχαιρον, συνελυποῦντο Διονυσίῳ, περὶ
Καλλιρόης ἠπόρουν. Μάλιστα γὰρ ἦν ἐκείνη τεθορυβημένη καὶ ἄναυδος
εἰστήκει, μόνον ἀναπεπταμένοις τοῖς ὀφθαλμοῖς εἰς Χαιρέαν
ἀποβλέπουσα· ἐδόκει δ’ ἂν μοι καὶ βασιλεὺς τότε θέλιν Χαιρέας εἶναι.

Chariton, *Callirhoe* 5.6.1-8.3

Vervolg van de roman

Mithridates wordt vanzelfsprekend vrijgesproken van de beschuldiging dat hij Callirhoe had willen verleiden. De vraag waarover de koning nu een uitspraak moet doen, is aan wie van beide mannen Callirhoe als vrouw toebehoort: haar eerste man Chaereas of haar tweede man Dionysius.

Omdat de koning ook blind van verliefdheid is, stelt hij het proces uit, zodat hij langer van Callirhoe's aanblik kan genieten. Hij laat grootse religieuze feesten organiseren. Een eunuch, Artaxates, probeert hem om te praten om Callirhoe desnoods met geweld tot seks te dwingen, maar dat is de koning te gortig. Om zijn zinnen te verzetten, organiseert hij een grote jachtpartij. Opnieuw praat Artaxates op de koning in; die gebiedt hem Callirhoe over te halen naar hem te komen, maar alleen als ze daar zelf toe bereid is. Callirhoe weigert op het voorstel van Artaxates in te gaan, en die doet tegenover de koning alsof hij haar nog niet heeft kunnen spreken. Stateira, de vrouw van de koning, heeft de opdracht gekregen zich over Callirhoe te ontfermen; ze heeft wel in de gaten dat haar man tot over zijn oren verliefd is op Callirhoe en ze wijkt niet van haar zijde. Met een smoesje laat Artaxates haar naar de koning gaan en in een nieuw gesprek zet hij Callirhoe zwaar onder druk, alweer zonder succes.

Intussen breekt er in Egypte een opstand uit tegen de Perzische overheersing. In allerijl mobiliseert Artaxerxes zijn legers. Dionysius neemt ook deel aan de veldtocht. De koningin en Callirhoe gaan ook mee op pad. Chaereas blijft in Babylon achter; hij is immers geen onderdaan van de koning. Iemand die zich voordoeft als huisbewaarder van Dionysius maakt hem wijs dat de koning Dionysius opdracht had gegeven een leger te ronselen en hem als beloning had toegezegd dat hij Callirhoe als vrouw zou krijgen. Chaereas gelooft dit en om zich op de koning te wreken besluit hij aan de kant van de Egyptenaren te gaan vechten tegen de Perzen. In dienst van de Egyptenaren weet hij met een groep van 300 Griekse huursoldaten door een list de onneembare stad Tyrus in te nemen, die nog trouw was aan de Perzische koning.

Artaxerxes trekt nu op richting Tyrus en er vindt zowel een zeeslag als een veldslag plaats. De door Chaereas aangevoerde Egyptische vloot verplettert de Perzen, maar het Egyptische landleger legt het af tegen de Perzen. De farao vlucht maar wordt door Dionysius ingehaald en gedood. Dionysius brengt het hoofd van de farao aan Artaxerxes en wordt uitbundig door hem bedankt. De Perzische vrouwen, onder wie koningin Stateira en Callirhoe, bevinden zich op Arados, een eilandje voor de kust van Tyrus. Chaereas weet echter niet dat Callirhoe ook op Arados is. Wanneer hij op het punt staat van Arados weg te varen, wijst een Egyptische soldaat hem op het huis waarin Callirhoe zich bevindt, zichzelf uithongerend met het doel te sterven. Chaereas gaat naar binnen en de geliefden herkennen elkaar en kussen elkaar uitbundig. 's Nachts in bed vertelt Callirhoe alles wat haar overkomen is.

(De herkenningsscène tussen Chaereas en Callirhoe wordt in het Grieks gelezen voor de finaleronde van de Klassieke Olympiaden.)

De volgende dag laat Chaereas de vloot koers zetten naar Cyprus. Daar onthult hij aan de Egyptenaren dat hun landleger verslagen is en dat de farao is gedood. De Egyptenaren willen met Chaereas mee naar Syracuse, liever dan opnieuw door de Perzische koning overheerst te worden. Callirhoe haalt Chaereas over om Stateira en de andere Perzische vrouwen naar Perzië te laten terugkeren. Stateira betoont zich intens dankbaar en schenkt Callirhoe al haar sieraden. In het geheim schrijft Callirhoe een brief aan Dionysius, waarin ze hem dankt dat hij haar uit de slavernij bevrijd heeft. Ze vertrouwt hun zoon (die dus eigenlijk de zoon van Chaereas is) en een inmiddels geboren dochter toe aan Dionysius' goede zorgen. Ze geeft de brief mee aan Stateira, die hem naderhand aan Dionysius overhandigt.

Als Chaereas en de zijnen bij de haven van Syracuse aankomen, worden ze eerst aangezien voor vijanden. Maar al snel maken Chaereas en Callirhoe zich bekend. Snel daarna komen ook de schepen onder bevel van Polycharmus in Syracuse aan. Chaereas vertelt de dolblijve Syracusanen wat er allemaal gebeurd is. Polycharmus krijgt Chaereas' zuster als bruid, als beloning voor zijn onvoorwaardelijke trouw aan Chaereas. Op weg naar huis gaat Callirhoe naar het heiligdom van Aphrodite en ze dankt de godin dat ze na alle ellende nu eindelijk met haar geliefde Chaereas herenigd is.

Aantekeningen

1-43		<i>voor de indeling van een redevoering zie het commentaar</i>
1	οἱ λόγοι χάριν ἔχω + <i>dat.</i> + <i>gen.</i> ἢ τιμή	betoog iemand (<i>dat.</i>) dankbaar zijn voor (<i>gen.</i>) <i>hier:</i> respect
1-2	τιμὴν τιμάω + <i>acc.</i>	iemand/iets respect betuigen
2	καμῆ ἢ σωφροσύνη	= καὶ ἐμὲ fatsoen
3	περιοράω + <i>a.c.p.</i> ἐπιβουλεύομαι ὑπό + <i>gen.</i> ὁ ἡγεμών, -όνος	toestaan dat het slachtoffer worden van <i>hier:</i> stadhouder
4	καλέω ἐκάλεσας ἐπ' ἐν ἐπί + <i>gen.</i> ἐκδικέω ἢ ἀσέλγεια	<i>hier:</i> dagvaarden <i>lijd. vw. ἄνδρα ἰδιώτην (r. 3)</i> in het geval van straffen wangedrag
5	τὸ ἔργον	<i>hiermee doelt Dionysius op datgene waarvan hij Mithridates beschuldigt</i>
7	ἐπιβουλεύω + <i>dat.</i> εἰς + <i>acc.</i> (2x) ἄλλο τι	<i>hier:</i> een valstrik voor iemand leggen om ... te krijgen <i>hier:</i> iets onbelangrijks
8	ὃν ἐχρῆν ὃν	<i>relatieve aansluiting; vertaal alsof er ἐχρῆν τοῦτον staat</i> <i>hiermee wordt Mithridates bedoeld</i>
9	πλημμελέω εἰς + <i>acc.</i> αὐτὸν διά + <i>acc.</i>	zich misdragen ten opzichte van in eigen persoon; <i>te verbinden met ὃν (= τοῦτον) in regel 8</i> vanwege
9-10	εἰ καὶ μὴ ... ἀλλὰ	zo niet ... dan toch in elk geval
10	ἐγχειρίζω + <i>dat.</i>	toevertrouwen
11	ἢ ἀρχή ἤ φανείς, -έντος καταισχύνω μᾶλλον δὲ	ambt <i>het relativum in de genitivus hangt af van ἀνάξιος</i> <i>ptc. aor. van φαίνομαι</i> te schande maken; <i>het lijd. vw. hierbij is τὸν πιστεύσαντα τὴν ἀρχήν</i> <i>hier:</i> of liever
12	πιστεύω	toevertrouwen
13	ἢ παρασκευή	<i>vertaal:</i> de middelen
13-14	ἐξ ἴσου καθέστηκα	dezelfde status hebben
14	θαρρέω + <i>dat.</i>	het volste vertrouwen hebben in
15	τηρέω	<i>hier:</i> toepassen
16	ἀφήμι	<i>hier:</i> vrijspreken

	καλέσαι	<i>zie regel 4</i>
	τότε	<i>hier: tot nu toe</i>
17	ὡς + <i>gen. abs.</i>	<i>in de overtuiging dat ...</i>
	ἢ ἀσέλγεια	<i>zie regel 4</i>
18	εἰσέλθη	<i>vul als onderwerp aan: iemand; namelijk uit de groep van πάντες</i>
	καταφρονήσουσι	<i>vul als lijd. vw. aan: σέ</i>
	λοιπόν <i>bijw.</i>	<i>voortaan</i>
	κολασθῆ	<i>onderwerp: Mithridates</i>
19	σύντομος	<i>kort</i>
20	ταύτης	<i>Callirhoe was zelf aanwezig in de rechtbank</i>
	γήμας	<i>vul aan: αὐτήν</i>
	παρθένον	<i>predicatieve bepaling bij het aan te vullen αὐτήν</i>
21	τοῦνομα	<i>= τὸ ὄνομα</i>
21-22	οὗ <i>t/m</i> ἡμίην	<i>toen Callirhoë (ten onrechte) horen had gekregen dat Chaireas dood was, had Dionysios om haar te troosten een leeg graf voor hem opgericht in Milete. Zo'n leeg graf (in het Grieks κενοτάφιον) werd opgericht voor mensen wier lichaam onvindbaar was, bijvoorbeeld voor verdronken zeelieden.</i>
21	ὁ τάφος	<i>grafheuvel</i>
23	τὸ τῆς ξενίας δίκαιον	<i>de regels van de gastvriendschap</i>
	τὰ μετὰ ταῦτα	<i>de tijd daarna</i>
	πράττω <i>zonder lijd. vw.</i>	<i>handelen</i>
24	κόσμιος	<i>fatsoenlijk</i>
24-25	ὁποίους <i>t/m</i> ἐγκεχειρισμένους	<i>deze betrekkelijke bijzin heeft ἀνήρ σώφρων καὶ κόσμιος als antecedent, hoewel dat in het enkelvoud staat. De bijzin staat in het meervoud omdat het een algemeen geldige uitspraak is, die niet alleen op Mithridates van toepassing is.</i>
25	ἐγκεχειρισμένος	<i>ptc. perf. pass. van ἐγχειρίζω – toevertrouwen. Het ptc. perf. pas. betekent: iemand aan wie ... is/zijn toevertrouwd.</i>
	ἀσελγής	<i>onbeschoft</i>
	ὀράομαι	<i>zich betonen</i>
26	τυραννικός	<i>brutaal</i>
	ἢ σωφροσύνη	<i>zie regel 2</i>
	ἢ φιλανδρία	<i>liefde voor haar echtgenoot</i>
27	τὰ χρήματα	<i>hier: cadeautjes</i>

	ἀδύνατον ἔδοξε	<i>vul aan: εἶναι</i> – hij meende dat het onmogelijk was
28	ἡ τέχνη ἐξεῦρεν ἡ ἐπιβουλή πιθανός	manier = ἐξηῦρεν <i>hier: verleiding</i> <i>hier: effectief</i>
29	ὑποκρίνομαι + <i>a.c.i.</i> πλάττω, <i>aor.</i> ἔπλασα ἐπὶ τῷ ὀνόματι + <i>gen.</i>	de leugen vertellen dat ... fabriceren in naam van
30-31	† Ἡ <i>t/m</i> κατέστησε†	<i>deze woorden staan tussen kruisen, wat aangeeft dat de overgeleverde tekst onmogelijk correct kan zijn. Mogelijk heeft er iets gestaan als: "Maar het lot heeft bepaald dat u rechter werd." Hiermee zou Dionysius de koning willen vleien, in de hoop dat die een voor Dionysius gunstig vonnis zou vellen. de puntige haken rond het lidwoord geven aan dat dit woord niet in de handschriften staat maar volgens de uitgever wel in de tekst thuishoort</i>
31	⟨ἦ⟩	aan het licht brengen <i>hier: gouverneur</i>
31-32	φανερὸν ποιέω	
33	ὁ στρατηγός ὁ Πριηνεύς, -έως φωράω ἐμήνυσα	inwoner van Priene (<i>stad in Klein-Azië, dichtbij Milete</i>) de ware toedracht begrijpen <i>lijd. vw. hierbij is τοὺς δούλους (regel 33)</i>
34	ὁ σατράπης ἡ Λυδία, ἡ Ἴωνία	satraap (= <i>stadhouder in het Perzische rijk</i>) Lydië, Ionië; <i>twee provincies aan de kust van Klein-Azië</i>
35	ἐκεῖνος δὲ σοί	<i>vul aan: ἐμήνυσε</i> beschrijving
35-36	τὸ διήγημα, -ατος	<i>vul aan: εἰσί</i>
36	αἱ δὲ ἀποδείξεις ἄφυκτοι ἄφυκτος (2) δυοῖν θάτερον	<i>hier: onweerlegbaar</i> een van twee mogelijkheden
37	ἠλέγχθαι ἐλέγχω + <i>dubbele acc.</i> ὁ μοιχός	<i>inf. perf. pass. van ἐλέγχω</i> van iemand aantonen dat hij ... is verleider; <i>de term duidt aan dat een man seks heeft met een vrouw die met een andere man getrouwd is</i>
38	τεθνηκέναι τούτου χόω, <i>aor.</i> ἔχωσα	= τεθνάναι <i>hiermee wordt Mithridates bedoeld</i> opwerpen
39	συμπενθέω + <i>dat.</i>	samen met iemand treuren

40	μοιχεύω ἀναγινώσκω, aor. ἀνέγνων	een (getrouwde) vrouw verleiden <i>hier</i> : laten voorlezen; <i>tijdens processen werden relevante stukken, zoals brieven en passages uit wetten, door een gerechtsdienaar voorgelezen</i>
41	ἡ Καρία Λέγε λαβῶν	Carië; provincie in Klein-Azië, waarvan Mithridates satraap was (zie r. 34) <i>Dionysius zegt dit tot de gerechtsdienaar; zie regel 40</i>
42	λέγω τοῦτον ἀποδειξάτω ἐν ἀφείσθῳ τοῦτον <i>t/m</i> ἀφείσθῳ	<i>hier</i> : voorlezen <i>hiermee wordt Chaereas bedoeld</i> <i>imperat. 3 ev.; vertaal</i> : hij moet ... <i>de twee imperativi worden door καί verbonden; qua betekenis duidt ἀποδειξάτω echter de voorwaarde aan voor ἀφείσθῳ en wordt het vertaald als een aantonende wijs; vertaal</i> : als hij ..., dan moet hij ...
43	ἀποδείκνυμι ἀφείμαι ἀναίσχυντος μοιχός ὅπου καταψεύδομαι + gen.	<i>hier</i> : laten zien <i>perf. pas. van ἀφίημι</i> – vrijspreken onbeschaamd <i>zie regel 37</i> <i>hier</i> : gezien het feit dat liegen over
44	παροξύνω + acc.	een diepe indruk maken op
45	ἡ ψῆφος	<i>hier</i> : sympathie
45, 46	πικρόν, σκυθρωπόν	<i>bijwoorden</i>
46	σκυθρωπός	chagrijnig
47	κατεπλάγην	<i>aor. pas. van καταπλήττω</i> – uit het veld slaan
48	φιλόανθρωπος καταγινώσκω, aor. κατέγνων + gen. ἀκούσης	menslievend veroordelen <i>in klassiek Grieks zou hier het partikel ἄν zijn toegevoegd; in Koinè Grieks kan dat worden weggelaten</i>
49	ἐκατερώθεν <i>bijw.</i> Ἕλληνας	van beide partijen <i>de lezer moet zich ervan bewust zijn dat Mithridates hier als Pers tegen de Perzische koning spreekt</i>
50	συντίθημι ἡ διαβολή	bij elkaar fantaseren roddel
51	βαρεῖ με πρὸς ὑπόψιαν	<i>letterlijk</i> : drukt zwaar op mij als het gaat om verdenking; <i>vertaal</i> : geeft extra reden om mij te verdenken
52	διαφθείρω	<i>hier</i> : verleiden

54	ἀσελγής, -οῦς ἐτύγχανον βελτίω	onbeschoft <i>vul aan: ὄν</i> = βελτίονα
54-55	τὸ <i>t/m</i> πεπιστεῦσθαι	<i>het lidwoord τὸ substantiveert de hierna volgende acc. cum inf.; vertaal: het feit dat. Vul als subjectsaccusativus aan: με aan mij wordt iets toevertrouwd</i>
55	πιστεύομαί τι ἵνα	<i>in Koinè Grieks kan ἵνα gebruikt worden in plaats van ὥστε</i>
56	αἰρέομαι ἀπόλλυμι καὶ	<i>hier: ervoor kiezen</i> <i>hier: kwijtraken</i> <i>hier: en dan nog wel</i>
57	σύννοῖδα ἐμαυτῷ + acc. συνήδειν	zich van iets bewust zijn <i>Koinè voor Attisch συνήδη (plusq. perf. 1 ev.)</i>
58	ἐδυνάμην παραγράφομαι ἢ δίκη	<i>zie regel 48 ἀκούσης</i> ongeldig laten verklaren rechtszaak
59	ἀγοράζω	kopen
60	ἢ μοιχεία ἔστιν ἐπί + acc.	overspel van toepassing zijn op
60, 61	Ἀναγνώτω, εἰπάτω	<i>imperat. aor. 3 ev.; vertaal: hij moet In beide gevallen is Dionysius het onderwerp.</i>
60	ἀναγινώσκω	<i>zie regel 40</i>
61	τὸ γραμματίον ἢ ἀπελευθέρωσις, -εως	akte vrijlating
62	τολμᾶς ἀποδίδομαι + gen. ἦν Θήρων ὁ ληστής κάκεῖνος	<i>hier richt Mithridates zich rechtstreeks tot Dionysius</i> verkopen voor; <i>de gen. duidt de prijs aan waarvoor iemand iets verkoopt</i> <i>vul als antecedent aan: ταύτην</i> <i>zie de samenvatting</i> = καὶ ἐκεῖνος; <i>vertaal: en dat nog wel</i> terwijl die ...
63	Ἀλλὰ <i>t/m</i> ἐπριάμην	<i>Mithridates legt Dionysius deze woorden in de mond</i>
64	ἐπριάμην aor. ὁ ἀνδραποδιστής Πλὴν ὡς	kopen slavenhandelaar desondanks
65	ἢ πρᾶσις ἢ προίξ, -κός ἢ τιμή	koop bruidsschat <i>hier: koopsom; de bruidsschat werd normaal gesproken door de ouders van de bruid betaald</i>

66	ὁ Μιλήσιος, ἡ Μιλησία ὁ Συρακόσιος, ἡ Συρακοσία δοξάτω	inwoner/inwoonster van Milete inwoner/inwoonster van Syracuse <i>imperat. aor. 3 ev. van δοκέω</i> – schijnen; <i>vertaal:</i> laat zij maar doorgaan voor ... <i>hier richt Mithridates zich tot de koning</i>
67	δεσπότα ὁ κύριος	<i>hier:</i> eigenaar
68	γίνομαι ἡ μοιχεία ἐγκαλέω + <i>acc.</i> ἡ πρᾶξις ἀναγινώσκω	<i>hier:</i> werkelijk plaatsvinden <i>zie regel 60</i> een aanklacht indienen over gebeurtenis <i>zie regel 40</i>
69	τὸ γραμμάτιον κενός ἡ τιμωρία + <i>gen.</i>	brief <i>hier:</i> nietszeggend straf voor ... <i>hier:</i> opleggen
70	λαμβάνω ἐδυνάμην γέγραφα ἡ χεῖρ, -ρός	<i>zie regel 48</i> <i>perf. van γράφω</i> <i>hier:</i> handschrift
70-71	ἔχεις, κρῖνε	<i>hier richt Mithridates zich rechtstreeks tot Dionysius</i>
71	κρίνω + <i>acc.</i> + <i>gen.</i>	iemand (<i>acc.</i>) aanklagen wegens (<i>gen.</i>)
71-73	Ναὶ <i>t/m</i> διέφθειρας	<i>zie regel 63</i>
73	διαφθείρω προκαλέομαι πρόκλησιν + <i>acc.</i>	<i>zie regel 52</i> iemand uitdagen. <i>Letterlijk staat er iemand een uitdaging uitdagen. Vergelijk in het Nederlands “zijn gang gaan” en “zijn slag slaan”.</i>
	⟨σοι⟩	<i>de puntige haken rond σοι geven aan dat dit woord niet in de handschriften staat, maar door de uitgever is toegevoegd</i>
74, 75	συμφέρει + <i>dat.</i>	iets is nuttig voor iemand
74	συμφέρουσιν	<i>dit ptc. hoort bij πρόκλησιν; zie de aantekening over προκαλέομαι πρόκλησιν in regel 73</i>
	Μαρτύρομαι	<i>vertaal:</i> ik bezweer je met de hand op mijn hart <i>hier:</i> intrekken
75	ἀφίσταμαι + <i>gen.</i> δεήθητι παραπέμπω	<i>imperat. aor. 2 ev. van δέομαι</i> seponeren, terzijde schuiven <i>zie regel 58</i>
76	ἡ δίκη ἡ παλινωδία μέμφομαι	herroeping <i>hier:</i> voor het gerecht slepen

77	ἄν ἐπιμένω μετανοέω τὴν ψῆφον φέρω κατά + <i>gen.</i>	= ἔαν <i>hier</i> : voet bij stuk houden spijt krijgen zijn stem uitbrengen tegen
78	ἀπόλλυμι εὐρίσκω + <i>dubbele acc.</i> ὁ μοιχός	<i>zie regel 56</i> iemand ontmaskeren als ... <i>zie regel 37</i>
79	ἅπαντες	<i>dit slaat op de aanwezigen in de rechtszaal</i>
80	ἡ αἵρεσις προτίθημι, <i>aor. pas. προετέθην</i> ἀφίσταμαι	keuze voorleggen <i>zie regel 74</i>
81	βεβαίως <i>bijw.</i> ἐμμένω αἰνίττω Τὸ <i>t/m</i> Μιθριδάτου	<i>hier</i> : stug = ἐπιμένω; <i>zie bij regel 77</i> een raadsel opgeven <i>dit is het onderwerp van de bijzin τί ποτε ἦν, die afhangt van συνέσαν</i>
82	ὑπολαμβάνω	veronderstellen
83	Κἀκεῖνος ἄν ἐλπίσας	= Καὶ ἐκεῖνος <i>de combinatie ptc. + ἄν geeft aan dat het ptc. een irrealis uitdrukt</i>
84	ὅ τι ποτὲ καί	wat in vredesnaam
85	ἀξιόπιστος ἡ ἀπειλή συκοφαντέω	geloofwaardig dreigement een valse aanklacht indienen
86	Ἔνθεν ἐλών	<i>letterlijk</i> : de draad vandaar opnemend; <i>dit is een citaat van Homerus' Odyssee 8.500; vertaal</i> : direct daarna
	ἐπαίρω, <i>aor. ἐπῆρα</i> ἐπιθειάζω	verheffen de goden aanroepen
87	ἐπουράνιος ὑποχθόνιος	in de hemel wonend onder de aarde levend
89	ἡ ἀμοιβή + <i>gen.</i> κίχρημι, <i>aor. ἔχρησα</i>	<i>hier</i> : beloning voor te leen geven
90	κὰν εἰς τὴν δίκην ὁ δαίμων, -ονος	al is het maar voor de duur van de rechtszaak <i>hier</i> : geest; <i>Mithridates richt zich hier tot Chaereas</i>
92	ὁ μοιχός	<i>zie regel 37</i>
93	λέγοντος διατάττω, <i>perf. pas. διατέταγμα</i> προέρχομαι	<i>vul aan</i> : Μιθριδάτου <i>hier</i> : afspreken naar voren komen
94	ἀνακράζω, <i>aor. ἀνέκραγον</i> ζῆς	een kreet slaken 2 <i>ev. van ζῆω</i> – leven

95	ὀρμάω προστρέχω, <i>aor.</i> προσέδραμον + <i>dat.</i>	op het punt staan om te ... op iemand afrennen
96	μέσος περιπλέκομαι, <i>aor.</i> περιεπλάκη + <i>dat.</i> ἄν φράση	<i>hier:</i> tussen hen in omhelzen <i>dit is Koinè Grieks voor klassiek ἄν φράσει</i>
97	κατ' ἀξίαν τὸ σχῆμα, -ατος παράδοξος	naar waarde <i>hier:</i> tafereel onvoorstelbaar
98	εἰσάγω	<i>hier:</i> aan het publiek vertonen
99	ὁμοῦ <i>bijw.</i> τὸ θάμβος	<i>hier:</i> tegelijkertijd aanwezig verbijstering
100	συγχαίρω + <i>dat.</i> συλλυπέω + <i>dat.</i>	blij zijn voor verdrietig zijn voor
101	ἄναυδος (2)	sprakeloos
102	ἀναπεπταμένος	wijd opengesperd
103	ἄν ... θέλειν	<i>de combinatie inf. + ἄν drukt hier een opt. potentialis uit</i>
103	βασιλεύς	<i>onderwerp</i>

Commentaar

Dit commentaar is bedoeld om enige achtergrond te schetsen bij de lectuur. Het is niet zo dat alles uit dit commentaar in de wedstrijd zal worden bevraagd, maar de organisatie is van mening dat zinvol lezen van het pensum enig inzicht in de cultuurhistorische achtergrond veronderstelt.

Historische achtergrond

De roman speelt rond het jaar 400 v.Chr.; de woonplaats van de beide hoofdpersonen is Syracuse, een belangrijke stad gelegen aan de zuidoostkust van Sicilië. Zoals in de samenvatting van de roman is uiteengezet, was Hermocrates, de vader van Callirhoe, de admiraal die de Atheense vloot in 413 had verslagen. Deze zeeslag maakte deel uit van de Peloponnesische oorlog tussen Sparta en Athene, beide gesteund door hun bondgenoten, resp. de Peloponnesische bond en de Delisch-Attische zeebond. Tijdens een bestandsperiode, die duurde van 421 tot 413, begon Athene een expeditie tegen Syracuse. Omdat Athene door deze mislukte expeditie sterk verzwakt was, hervatte Sparta de oorlog, en wist het in 404 Athene definitief te verslaan.

Bron: stilus.nl

In de Perzische oorlogen aan het begin van de vijfde eeuw v.Chr. (490 en 480) hadden de Grieken de Perzen herhaaldelijk verslagen en aldus de vrijheid van het vasteland van Griekenland en de eilanden veilig gesteld. De westkust van Klein-Azië (het tegenwoordige Turkije) werd echter deel van het Perzische rijk.

Bron: stilus.nl

In het Perzische rijk werd het bestuur van de regio's toevertrouwd aan zogeheten satrapen, wat je als "stadhouders van de koning" zou kunnen vertalen. De koning, die zetelde in zijn paleis in Sousa, was de heerser over het gehele rijk, en de satrapen moesten aan hem verantwoording afleggen over hun bestuur van de regio's. Wanneer een satraap een zaak niet zelf kon oplossen, legde hij die voor aan de koning.

regel 1-43 de rede van Dionysius

In de klassieke retorica (= leer van de welsprekendheid) wordt een gerechtelijke redevoering ingedeeld in de volgende elementen; hiervan worden naast de Griekse ook de Latijnse namen vermeld.

- *πρόλογος/προοίμιον prologus/prooemium/exordium*: de opening van de rede. Hierin wordt in het kort aangekondigd waarover de zaak gaat. Ook probeert de spreker het publiek op zijn hand te krijgen; dit heet in het Latijn *captatio benevolentiae*, "het proberen te verkrijgen van welwillendheid". De spreker doet ook zijn best zichzelf gunstig af te beelden en een ongunstig beeld van zijn tegenstander te schetsen ("karaktermoord").
- *διήγησις narratio*: de spreker vertelt zakelijk wat er gebeurd is. Hoewel dit deel van de rede pretendeert objectief te zijn, doet de spreker zijn best de feiten naar zijn hand te zetten, bijvoorbeeld door bepaalde elementen aan te dikken of juist weg te moffelen.
- *πίστις argumentatio*: de spreker draagt bewijzen aan voor zijn eigen positie en ondergraaft de argumenten van zijn tegenstander.

- ἐπίλογος *peroratio*: de spreker rondt zijn redevoering af en doet daarbij nogmaals een beroep op de rechter of jury om ten gunste van hem te beslissen.